

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 330.322:005.412(477.64)

БАТРАКОВА Т. І., КОНЄВ В. В.
Запорізький національний університет

ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ НА РОЗВИТОК ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

Інвестиції є одним із головних інструментів макроекономічного впливу на економічний розвиток держави та регіонів. Основною проблемою є визначення факторів, що негативно впливають на внутрішні інвестиційні джерела. Актуальність даної статті полягає у визначенні структури внутрішніх інвестиційних джерел фінансування та їх впливу на інвестиційний клімат Запорізького регіону. Метою роботи є визначення ролі та проведення аналізу внутрішніх інвестиційних джерел в економіці Запорізької області. Досліджено законодавчу базу, що регулює здійснення інвестиційної діяльності, та останні публікації вітчизняних науковців. Проаналізовано статистичну інформацію щодо капітальних інвестицій за видами діяльності. Досліджено діяльність Української асоціації інвестиційного бізнесу. Порівняно переваги та недоліки видів інвестування та банківських депозитів. Зроблено висновки щодо поточного інвестиційного клімату в Запорізькій області. Запропоновано шляхи підвищення інвестиційного клімату в регіоні.

Ключові слова: внутрішні джерела, інвестиції, інвестиційний клімат, капітальні інвестиції.

BATRAKOVA T. I., KONYEV V. V.
Zaporizhzhya National University

INFLUENCE OF THE INTERNAL INVESTMENT SOURCES FOR DEVELOPMENT OF THE ZAPOROZHYE REGION

The aim of the research is to determine the role and to analyze internal sources of investment in the economy of Zaporizhzhya region. Investment is one of the main instruments of macroeconomic influence on the economic development of the country and regions. Actuality of this article is determining the internal structure of investment financial sources and its influence on the investment climate of the Zaporizhzhya region. The legal framework, relating to investment, and recent publications of the national scientists are researched. The statistical information about capital investment by kinds of activity is reviewed. The activity of the Ukrainian Association of Investment Business is investigated. Advantages and disadvantages of investment types and bank deposits are compared. The conclusions about the current investment climate in the Zaporizhzhya region. Ways of improving the investment climate in the region are proposed.

Keywords: capital investment, internal sources, investments, investment climate.

Постановка проблеми

Економіка України та регіонів у наш час зазнає впливу внутрішніх і зовнішніх кризових явищ. Джерелами негативного впливу є наслідки світової економічної кризи, нестабільність курсів іноземних валют, криза банківської системи, надмірне податкове навантаження, корупційна складова на всіх рівнях влади, військові події на Донбасі. Сукупність цих факторів знижують інвестиційну привабливість держави та регіонів. У такий складний час, коли залучення іноземних інвестицій маловірогідне, а банківські кредити занадто дорогі, рушійною силою виступають внутрішні джерела інвестицій. Незважаючи на велику кількість наукових робіт щодо питання інвестицій, ця проблема залишається невирішеною й потребує подальших досліджень, що й обумовлює актуальність досліджуваного питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанням залучення інвестицій цікавляться багато українських дослідників. Серед них можна виділити таких науковців: А.О. Гура [1], І.В. Петрова, С.В. Бойко [2], Л.В. Івченко [3] та інші. А.О. Гура здійснив аналіз інвестиційного клімату в Україні в сучасних складних політико-економічних умовах [1]. І.В. Петрова та С.В. Бойко дослідили проблему залучення інвестиційних ресурсів в економіку України та зробили аналіз фінансових джерел формування інвестиційних ресурсів [2]. Л.В. Івченко дослідила існуючі шляхи залучення та структуру ресурсів капітальних інвестицій [3]. Вирішення цієї проблеми є надзвичайно актуальним для подальшого розвитку економіки держави та регіонів.

Формулювання цілей статті

Метою даної роботи є визначення ролі та проведення аналізу внутрішніх інвестиційних джерел в економіці Запорізького регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження

Поняття інвестицій визначено в Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-ХІІ, а саме «інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект» [4].

А.О. Гура схиляється до думки, що інвестиційна привабливість, що є узагальненою характеристикою економічних, правових, соціокультурних передумов, регіонів України є неоднорідною, так

як лідерами в залученні інвестицій багато років поспіль є місто Київ, Дніпропетровська, Донецька і Харківська області. У регіональному розрізі це не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів, а навпаки посилює розрив між областями [1].

Для проведення аналізу інвестиційного стану регіону використано наступну класифікацію внутрішніх джерел фінансування інвестицій, що була запропонована І.В. Петровою та С.В. Бойко (рис. 1) [2]:

Рис. 1. Внутрішні джерела інвестицій [2]

Протягом 2015 року всього було освоєно 7,1 млрд грн капітальних інвестицій у поточних цінах [5]. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» визначено, що інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень [4]. Відповідно до класифікації внутрішніх джерел побудовано діаграму структури капітальних інвестицій за внутрішніми джерелами фінансування за 2015 рік (рис. 2):

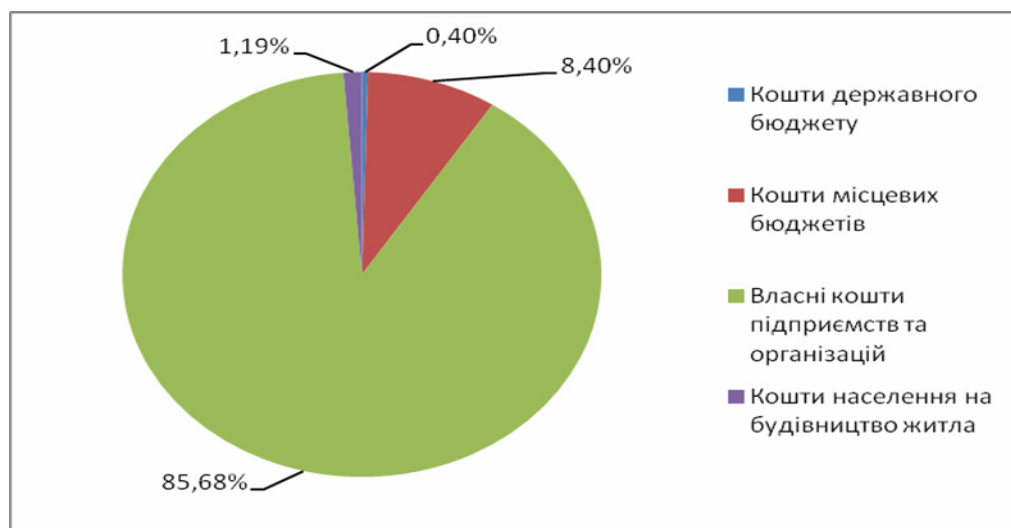

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій за внутрішніми джерелами інвестування за 2015 р. [5]

Із наведеної вище діаграми наглядно видно, що більшу частку капітальних інвестицій в Запорізькій області становлять власні кошти підприємств та організацій, а саме 6,1 млрд. грн. Це свідчить про те, що підприємства залучають власні кошти, бо не мають змоги залучити інвесторів або отримати допомогу з боку держави. До речі, з місцевого бюджету області було інвестовано 0,6 млрд. грн.

Л.В. Івченко виділила наступні види власних джерел формування капітальних інвестицій на підприємстві:

- частина чистого прибутку, що спрямовується на виробничий розвиток;
- амортизаційні відрахування;
- страхова сума відшкодованих збитків, спричинених втратою майна;
- раніше здійснені довготермінові фінансові вкладення, термін яких минає в поточному періоді;
- реінвестована шляхом продажу частина основних засобів;
- іммобілізована в інвестиції частина надлишкових оборотних активів [3].

Приведемо таблицю капітальних інвестицій в Запорізькій області за видами економічної діяльності за 2015 рік [5].

Проаналізована структура капітальних інвестицій свідчить про те, що найбільшу частку обсягів капітальних інвестицій займає промисловість Запорізького регіону. При цьому обсяг інвестицій в сільське господарство в 4,3 разу менший, ніж у промисловість. Можна зробити висновок, що сільське господарство

та промисловість отримують 79% від усього обсягу капітальних інвестицій в області, а це 5,6 млрд грн.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2015 рік

Вид діяльності	Освоєно капітальних інвестицій	
	у фактичних цінах, тис. грн.	у % до загального обсягу
Сільське господарство	1060484	14,89%
Промисловість	4569842	64,15%
Будівництво	174536	2,45%
Оптова та роздрібна торгівля	169816	2,38%
Транспорт, складське господарство, пошта	119762	1,68%
Тимчасове розміщення й організація харчування	4819	0,07%
Інформація та телекомунікації	9234	0,13%
Фінансова та страхова діяльність	37518	0,53%
Операції з нерухомим майном	69475	0,98%
Професійна, наукова та технічна діяльність	314679	4,42%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	154592	2,17%
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	258015	3,62%
Освіта	27266	0,38%
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	143738	2,02%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	3776	0,05%
Надання інших видів послуг	5768	0,08%
Усього	7123320	100%

Джерело: згруповано на основі даних сайту Головного управління статистики у Запорізькій області [5]

Структура сукупних витрат домогосподарств України свідчить про те, що станом на другий квартал 2016 року кожне домогосподарство в середньому витрачає на купівлю акцій, нерухомості, капремонт, будівництво та вклади до банків 123,11 грн, що складає лише 2,3% від усіх сукупних витрат. У той час на продукти харчування та безалкогольні напої в середньому витрачається 2845,72 грн, або 53% сукупних витрат. Можна сказати, що більшу частку своїх доходів українці «проїдають» [5]. Також населення не схильне довіряти фінансовим та інвестиційним посередникам, які повинні акумулювати необхідні інвестиційні ресурси для подальшого розвитку економіки регіону, через нестабільність банківської системи (достатньо згадати, що за останні 2 роки закрито більше 80 банків), через нестабільність національної грошової одиниці та через наявність фінансових шахраїв.

Інвестиційними посередниками, які мають можливість акумулювати кошти населення, є інститути спільного інвестування, діяльність яких регламентується Законом України «Про інститути спільного інвестування» № 5080-17 від 09.12.2015 року. За визначенням, що подане в законі, інститут спільного інвестування – корпоративний чи пайовий фонд. Корпоративний фонд – юридична особа, яка утворюється у формі акціонерного товариства і провадить виключно діяльність із спільного інвестування. Пайовий фонд – це інвестиційний фонд, активи якого належать учасникам такого фонду на праві спільної часткової власності, перебувають в управлінні компанії з управління активами та обліковуються нею окремо від результатів її господарської діяльності. Компанія з управління активами – господарське товариство, створене відповідно до законодавства у формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю, яке провадить професійну діяльність з управління активами інституційних інвесторів на підставі ліцензії, що видається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку [6].

Слід також додати, що залежно від порядку здійснення діяльності ІСІ поділяються на три типи:

- відкриті – цінні папери такого фонду продаються та купуються інвесторами у будь-який час;
- інтервальні – цінні папери такого фонду можуть бути продані інвестору у будь-який час, а їхній викуп здійснюється на вимогу інвестора лише впродовж обумовленого у проспекті емісії терміну (інтервалу). Згідно з законом такий інтервал повинен бути оголошений хоча б раз на рік;

- закриті – цінні папери такого фонду розміщуються у терміни, визначені проспектом емісії, вільно обертаються на ринку цінних паперів. Викупити цінні папери такого фонду можна після закінчення терміну дії. Фонд зобов'язаний викупити свої цінні папери після закінчення терміну дії Фонду [7].

Регулювання діяльності ІСІ здійснює держава та організації учасників фондового ринку України.

Однією з таких організацій є УАІБ.

Українська асоціація інвестиційного бізнесу – недержавна некомерційна організація, що об'єднує всі КУА в Україні. УАІБ заснована в 1995 році, що робить її однією з найстаріших учасників фондового ринку. На сьогодні це єдина в Україні саморегульована недержавна організація, якій держава делегувала частку своїх повноважень, визначивши їх в Законі України "Про інститути спільного інвестування" та Положенні про об'єднання професійних учасників фондового ринку, затвердженому рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27.12.2012 р. № 1925 [7]. Порівняння кількості інвестиційних організацій подано в таблиці:

Таблиця 2

Кількість інвестиційних організацій в Україні та Запорізькій області

Вид організації	Україна	Запорізька область
Компанії з управління активами	300	4
Інститути спільного інвестування	1160	29
Недержавні пенсійні фонди	64	0

Джерело: згруповано на основі даних сайту Української асоціації інвестиційного бізнесу [7]

Ця таблиця свідчить про те, що в Запорізькому регіоні діють лише 2,5% від усіх інститутів спільного інвестування, 1,33% компаній з управління активами та жодного недержавного пенсійного фонду. Така кількість інвестиційних організацій негативно характеризує інвестиційний клімат, що склався в регіоні.

ІСІ та КУА мають свої переваги та недоліки в порівнянні з банківськими депозитами та самостійним інвестуванням.

Таблиця 3

Порівняння переваг та недоліків напрямків інвестування

Характеристика	Банк	Самостійне управління	Інститут спільного інвестування		
			Відкритий	Інтервальний	Закритий
Дохід	мінімальний	Залежить від кваліфікації інвестора	середній	середній	високий
Ризик	мінімальний	Залежить від кваліфікації інвестора	середній	середній	високий
Кваліфікація інвестора	нульова	висока	мінімальна	мінімальна	мінімальна
Оподаткування	не оподатковується	Дохід від продажу цінних паперів - мінус витрати на їхнє придбання – 15%	Дивіденди, що сплачуються КУА внаслідок розподілу прибутку КІФ та ПФ, оподатковуються за ставкою 5%. Інвестиційний прибуток від продажу ЦП Фонду оподатковується за ставкою 15% (виникає лише з припиненням права власності інвестора на ЦП Фонду)		
Витрати	мінімальні	Комісійні брокеру + плата за торговий термінал + інші витрати	Виплата винагороди КУА, зберігачу, реєстратору, оцінювачу майна та аудиторам, інші витрати, пов'язані з управлінням Фондом. Їхня сума не може перевищувати 10% середньорічної вартості чистих активів Фонду.		
Ліквідність	висока	Залежить від об'єктів та обсягів інвестування	висока	низька	дуже низька

Джерело: взято зі сайту Української асоціації інвестиційного бізнесу [7]

Перевагами інститутів спільного інвестування є середній та високий рівень доходу (відповідно до типу ІСІ), відсутність необхідності володіння професійними навичками, можливість продажу цінних паперів за ціною без втрати дохідності на відміну від дострокового закриття депозиту. Недоліки включають у себе наступні положення: більш високі ризики, оподаткування дивідендів, не завжди висока ліквідність і виплати винагороди КУА та інші витрати, що пов'язані з управлінням фонду. Таким чином банківські депозити користуються більшою популярністю через свою простоту та мінімальні ризики.

Висновки

Отже, проведений аналіз свідчить про те, що вплив внутрішніх інвестицій надзвичайно потужний через брак інших джерел інвестування. Особливу роль виконують власні джерела інвестицій підприємств та організацій, частка яких складає 85,68% від усіх капітальних інвестицій в Запорізькій області. Визначено, що найбільший обсяг інвестицій освоєно в промисловому секторі, що свідчить про спрямованість регіону на розвиток промисловості. За рахунок державного бюджету інвестовано лише 0,4% від загальної структури капітальних інвестицій в області, а з боку місцевих бюджетів інвестовано в економіку регіону 8,4% від загальної структури капітальних інвестицій. Досліджено роль діяльності інститутів спільного інвестування в Запорізькому регіоні, визначено їх переваги та недоліки. Слід наголосити, що населення не зможе стати повноцінним інвестором через те, що значна частина сукупних витрат йде на поточне споживання, та через недовіру до фінансових інституцій, тому багато коштів заощаджуються поза фінансовим ринком. Для поліпшення стану інвестиційного клімату в регіоні пропонуються наступні кроки:

- формування довіри до інвестиційних інституцій як з боку потенційних інвесторів, так і підприємств, що потребують капіталовкладень, шляхом формування позитивного іміджу інвестиційних посередників;
- забезпечення правового захисту інвесторів від несумлінних посередників;
- закладення в місцеві бюджети необхідних обсягів джерел інвестування;
- сприяння зростанню добробуту населення з боку державних органів і підприємств, що створюють нові робочі місця, з метою покращення рівня життя та збільшення частки інвестицій в структурі витрат домогосподарств.

Література

1. Гура А. О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення / А.О. Гура // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. – 2015. – Вип. 15. – С. 188–196.
2. Петрова І. В. Аналіз фінансових джерел формування інвестиційних ресурсів та виявлення проблем їх залучення / І.В. Петрова, С.В. Бойко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2012. – Том 1. – С. 116–121.
3. Івченко Л. В. Шляхи залучення додаткових капітальних інвестицій / Л.В. Івченко // Фінанси, облік і аудит. – 2012. – Вип. 19. – С. 278–285.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність», поточна редакція від 06.11.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
5. Головне управління статистики у Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/>.
6. Закон України «Про інститути спільного інвестування», поточна редакція від 09.12.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>.
7. Сайт Української асоціації інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uaib.com.ua>.

Надійшла 26.02.2017; рецензент: д. е. н. Череп А. В.